

DEMOCRÀCIA I INTERNET.

La contribució d'Internet a la democràcia

per Isidre Canals

Article que serà publicat a la revista **MAR OBERT**, de la **FIEC** (Federació Internacional d'Entitats Catalanes) en el seu número de Setembre 2001. Isidre Canals és vocal de la Junta de la FIEC, responsable d'Informació/Internet i dissenyador i webmaster de la web (www.nexica.com/fiec).

INTRODUCCIÓ

Parteixo de la base que Internet és molt important per a tota mena d'activitats humanes, econòmiques, socials i de la vida quotidiana. Es lògic que ho pugui ser també per a l'activitat política, en les seves diferents manifestacions.

D'altra banda, donada la importància fonamental que l'accès a la informació té en els processos polítics, i que Internet és justament (entre d'altres coses) un sistema d'organització i accés a la informació, la seva aplicació als diferents processos en els que intervé la política està especialment indicada, tant des del poder, o l'Administració Pública, com des de les relacions dels ciutadans amb el poder democràtic. I, efectivament, podem constatar fàcilment el gran nombre i diversitat de les webs a Internet relacionades amb algun dels actors que en cada país intervenen en política. Cal afegir tot seguit, per sortir al pas de la interpretació reduccionista corrent, que l'àmbit d'aplicació d'Internet als processos polítics en una democràcia no es redueix, ni molt menys, a la votació electrònica a través de la Xarxa; ni és potser el més important, encara que sigui el més visible. De fet, és possible i necessari l'ús d'Internet en un gran nombre d'àmbits (informació pública, comunicació amb electes, serveis online de l'Administració Pública, formació col·lectiva d'opinió, etc.), alguns a iniciativa (i responsabilitat) d'un govern o d'una administració, d'altres depenents del grau d'interès en participar per part dels ciutadans.

El fet és que aquesta mateixa multiplicitat d'usos d'Internet en política, juntament amb la diversitat de posicions ideològiques sobre la seva potencialitat, configura un panorama complex, massa sovint complicat encara més per una terminologia ambigua i confusionista. Precisament, **l'objectiu principal d'aquest article és el de contribuir a l'aclariment del context en el que cadascuna de les nombroses i diverses aplicacions d'Internet prenen el seu significat real i poden explicar la seva potencial contribució a la solució del veritable problema de fons, que no és altre que el de la democratització efectiva de la vida política, o de les relacions dels ciutadans amb el poder.** I això tant des de la perspectiva de l'Administració Pública com de la del ciutadà, en la línia marcada per la superació de la *democràcia representativa* per l'anomenada "*democràcia participativa*", que no la substitueix, sinó que simplement la complementa amb sistemes (basats o no en Internet) a través dels quals s'ofereix als ciutadans la possibilitat de participar de manera efectiva en els processos de presa de decisions de les Administracions Públiques (APs en endavant).

L'article està dividit en dues parts.

La **Part I** es dedica en primer lloc a descriure alguns problemes i condicionants del funcionament de les democràcies en el context de l'economia informacional actual, i a constatar el distanciament dels ciutadans respecte dels responsables de govern i dels partits polítics, configurant el sovint denunciat "dèficit democràtic". I en segon lloc, fa referència a alguns requeriments generals per què la introducció d'Internet en els processos polítics pugui servir per a augmentar el grau de participació dels ciutadans en els afers públics, contribuint així a la reducció d'aquell "dèficit democràtic".

La **Part II** es dedica a la descripció de les principals característiques de les aplicacions existents d'Internet als processos polítics, classificades atenent a la combinació de dos criteris: el primer, el de si la iniciativa la pren l'Administració Pública o la societat civil i, el segon, el de l'existència o absència de participació ciutadana en els processos de presa de decisions.

D'aquesta manera, definim els 4 grups següents, a cadascun dels quals donem un nom provisional:

- 1 - *L'Administració Online* (Internet a l'AP sense participació ciutadana)
- 2 - *La Democràcia Electrònica* (Internet a l'AP amb participació ciutadana)
- 3 - *Ciberdemocràcia* (La societat civil reclama democràcia per Internet)
- 4 - *Ciberpoder* (La societat civil passa a l'acció amb Internet)

I - EL DÈFICIT DEMOCRÀTIC AL SI DE LES ECONOMIES INFORMACIONALS I LA CONTRIBUTIÓ D'INTERNET A LA SEVA SUPERACIÓ

I.1 – Informació, poder i ciutadans, avui dia.

D'ençà que els grecs inventaren les bases de la democràcia, la informació i la comunicació han estat els fonaments de tots els intents d'organitzar i regular la resolució dels conflictes a la societat de manera pacífica i sistemàtica.

Des de l'àgora als parlaments actuals, passant pel nostre Consell de Cent, no són sinó formes, més o menys reeixides, d'institucionalitzar, en primer lloc, la transmissió d'informació i el debat entre les forces polítiques representades i els ciutadans, que els hi atorguen col·lectivament la seva representació; i, en segon lloc, els procediments admesos per a la presa de decisions, presidits per la regla d'or de la majoria, i també l'articulació del poder en tres potes, independents i que es controlen mútuament: el poder legislatiu, el poder executiu (govern) i el poder judicial.

La importància, sovint decisiva, de disposar de la informació adequada en el moment oportú i abans que els altres, no ha escapat ni als estudiosos de la societat ni als mateixos polítics, de manera que la creació de centres (més o menys públics i coneguts, o bé opacs i secrets) dedicats a recollir i tractar la informació, ha estat sempre un terreny de competència i confrontació més o menys oberta, tant entre grups polítics com entre persones, empreses i països; i els governs, per la seva banda, s'han manifestat ben gelosos de la informació de què disposen, de manera que es resisteixen tant com poden a difondre-la als ciutadans.

És el cas, però, que un ciutadà informat i il·lustrat constitueix una condició necessària per al bon funcionament d'una democràcia, per tal que estigui en disposició de prendre opcions amb tot coneixement de causa. I així ho varen veure tots aquells demòcrates i lliurepensadors que van estar a la base, especialment durant el primer terç del segle XX, dels moviments en pro de l'escola pública, laica, gratuïta i obligatòria, i també de l'establiment de xarxes de biblioteques populars, moviment que a Catalunya va tenir dos grans moments, amb la Mancomunitat i la República, sense oblidar els defensors del pensament llibertari o màrtirs com Ferrer i Guàrdia, fundador de l'Escola Moderna ¹.

I també avui dia, les persones i grups socials empenyats en impulsar la participació dels ciutadans en els afers col·lectius, per a una democratització creixent de les estructures polítiques, no han deixat de reclamar l'accés a la informació i l'educació, és a dir, informació i coneixement per a tots.

Malauradament, la realitat de les democràcies d'avui dia se'ns presenta amb uns trets preocupants, que configuren el que ha estat denominat "dèficit democràtic".

En primer lloc, cal recordar que l'economia i la societat estan sotmeses a un procés de canvi accelerat, amb la introducció de les tecnologies de la informació i les comunicacions (*informatització*) i han esdevingut cada vegada més complexes, cosa que no ha deixat de

¹ - A la pàgina de la nostra web del Casal Català de Brussel·les www.nexica.com/ccb/FFG_S.html podeu veure textos diversos, biogràfics i de pensament d'en Ferrer i Guàrdia.

repercutir necessàriament en l'organització i funcionament de les institucions de govern i, en particular, de les administracions públiques (APs) (en tots els seus nivells, nacional, regional, local), que s'han sofisticat i tecnificat, basant sovint les seves decisions en criteris tècnics i abstractes, la significació política dels quals escapa al ciutadà corrent; i que, fins i tot, de vegades fan el paper de simples pantalles que emmascaren les opcions polítiques reals.

En segon lloc, els partits polítics, tot i les diferències que l'adscripció ideològica pot establir entre ells, com també el fet d'estar en el poder o en l'oposició, s'han vist arrossegats cada vegada més per la pressió de les necessitats derivades de la lluita partidària pel poder, posant en molts casos el seu propi interès per sobre de l'interès general. O, al menys, així ha arribat a pensar-ho gran part de la ciutadania de les democràcies occidentals. Sense que l'anomenat quart poder (premsa, ràdio, TV), sotmès a un procés accelerat de concentració financera i de convergència multimèdia (amb el món editorial, el cinematogràfic i l'informàtic), hagi reeixit (cas que ho hagi intentat) a clarificar la situació i afavorir una evolució en sentit democràtic

En tercer lloc, un tret important de la nova economia informacional és la seva *gl* *balització* (de mercats i financera), que fa que els grans grups oligopolístics mundials, enmig d'un procés molt fort de concentració de poder i d'informatització de la seva gestió via Internet, no solament escapen al control dels estats, sinó que estan en disposició d'influir, quan no de dirigir les estratègies i les decisions dels governs i les APs, recolzats sovint en pràctiques de presió sobre polítics i funcionaris, que cobreixen tota la gamma de possibilitats, des de la presió moral a la corrupció pura i dura. I, cosa no menys important, marquen i determinen els criteris (ultra-lliberals) de les institucions supra-nacionals (FMI, Banc Mundial, Organització Mundial del Comerç), responsables directes dels aspectes negatius de la globalització (com la distància creixent entre països rics i pobres del tercer món).

En resum, i com a conseqüència de tot plegat, **s'ha produït un distanciament progressiu entre polítics i APs, d'una banda, i els ciutadans de l'altra**. Aquest distanciament, al seu torn, provoca en els ciutadans diverses actituds, no necessàriament mútuament excloents. Unes negatives, com són l'apatia, el desencís, l'apoliticisme, o la reacció negativa sistemàtica, sobretot quan les decisions de l'AP ens afecten de prop i no són explicades ni compreses. D'altres, positives, donant lloc a reclamacions col·lectives de participació en la presa de decisions públiques sobre temes que els concerneixen, al marge sovint dels partits polítics, des de les associacions de barris o territoris fins als grups ecologistes, feministes, etc.; associacions nombroses i heterogènies, que d'altra banda, tanta importància estan adquirint en molts àmbits, i que inclouen els grups que reclamen una democràcia més participativa. Però també, al seu costat, apareix una actitud, més radical, que porta a defensar l'acció directa i la desobediència civil, com és el cas, paradigmàtic, de Greenpeace, o dels grups oposats a les noves formes de l'ultra-lliberalisme mundial (injustament anomenats anti-globalització), sense parlar de la revifalla dels qui prediquen (i practiquen) l'acció violenta.

Enfront d'aquesta situació, ens podem preguntar pel sentit i l'eficàcia que ha tingut la intervenció d'Internet i, específicament, el *World-Wide Web*, amb les seves potencialitats extraordinàries d'informació, comunicació i interactivitat, per al ciutadà i per a les institucions. La pregunta no té encara una resposta unívoca. Com veurem, Internet, tot i la seva capacitat per a configurar un àmbit extraordinari de llibertat, no és més que una eina, i pot servir per al millor i per al pitjor; tant pot difondre idees de solidaritat amb el Tercer món, p. ex., com idees racistes i xenòfobes.

D'una banda, els actors de la política no han dubtat en utilitzar l'eina Internet en el context del govern, l'Administració Pública i els partits, bé sigui per a potenciar la seva acció política, bé per a la defensa dels seus propis interessos, bé per a millorar els processos de gestió del govern.

De l'altra, els ciutadans també han començat a utilitzar Internet per a potenciar la seva participació en els processos de debat i de formació d'opinió, o per a participar en el control democràtic dels poders.

Com ja he avançat, però, el significat del resultat global està lluny d'estar clar.

I.2 – Requeriments bàsics per a la democràcia digital

Ara bé, per tal de contribuir a aclarir la situació, el primer que podem fer és tractar de fer una espècie d'inventari de les nombroses aplicacions d'Internet a la política, que és el que intentem a la segona part de l'article. Però plantejant-nos al mateix temps en quina mesura serveixen per a fer-la més transparent i participativa.

Efectivament, des d'una perspectiva democràtica, que és la nostra, **l'objectiu final de l'ús d'Internet al si dels processos polítics hauria de ser, justament, el d'aprofitar la seva potencialitat comunicativa per a elevar el llistó de la participació política dels ciutadans**, tant quantitativament com qualitativa, pel que fa a l'efectivitat de la influència ciutadana en la presa de decisions a les APs, i a tots els centres de poder constituïts en un país determinat (sense oblidar la necessitat de control democràtic a nivell supra-nacional i mundial, que la globalització ha posat de manifest).

D'entrada, aquest objectiu no és reconegut, ni de bon troç, per tots els governs, ni pels partits polítics. La línia de separació ve determinada, no per la retòrica (que tots empen a pleret) sinó per la sinceritat de les actituds de fons dels seus responsables. I és que **el que és essencial, amb o sense Internet, és la voluntat política genuïna dels governants per obrir-se a la societat**, i això precisament no abunda pas, tot i les excepcions personals, que n'hi ha.

Admés, però, que Internet i, en general, les tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC) poden ser una eina molt potent per assolir aquell objectiu de participació ciutadana i, més enllà dels requeriments tècnics, cal advertir que la responsabilitat per arribar-hi és doble:

Responsabilitat de les APs, en primer lloc, per iniciar l'oportuna estratègia, per posar a punt els mitjans adequats, per instrumentar els canals a través dels quals s'haurà de vehicular la informació i regular la comunicació i la participació en ambdós sentits: administració-ciudadà i ciudadà-administració.

Responsabilitat dels ciutadans, en segon lloc, i de la societat civil, a través de les associacions en les què vulguin aplegar-se, per primerament reclamar i, després, utilitzar, de manera continuada i a fons, els instruments posats a la seva disposició per participar.

Subratllant el fet d'aquesta doble responsabilitat, volem afirmar que, **per tal que la "democràcia digital" funcioni correctament, és necessària la "complicitat" i confiança mútua entre governants i ciutadans, sense la qual l'ús de la tecnologia no servirà de res.**

En efecte, si sovint s'ha denunciat la manca de voluntat política dels responsables de governs i partits, que pot atribuir-se a una actitud egoïsta o defensiva del statu quo, també s'ha pogut denunciar el desinterès dels ciutadans per utilitzar els mitjans existents de participació, que ha estat atribuït tradicionalment a la desconfiança sobre els resultats previsibles, quan no al desencís i fins i tot, frustració, paral·lels al distanciament entre governs i ciutadans, de què parlàvem suara.

Malgrat tot, s'han obert pas tota una sèrie d'aplicacions que tenen en comú el fet d'utilitzar Internet i també el d'incidir en algun aspecte de la vida política, relacionat bé amb l'acció dels partits polítics, bé amb la dels parlaments, bé amb l'acció de govern, bé amb les relacions entre les APs i els ciutadans. El resultat és el **d'una gran heterogeneïtat en les aplicacions** (independentment de la seva qualitat, també molt diversa), que dificulta el treure conclusions generals. D'altra banda, també en les formulacions teòriques i normatives s'ha produït no solament una heterogeneïtat anàloga, sinó el que és pitjor, una gran diversitat de formulacions, pretesament de caràcter general (sovint fins i tot utòpic), les hipòtesis dels quals no es fan explícites ni tampoc les posicions polítiques des de les què els autors fan les seves propostes, acompanyades sovint de noms rimbombants però poc definits. I, així, sentim parlar de "teledemocràcia", "democràcia digital o electrònica", "govern digital", "administració oberta", "ciberdemocràcia", etc.

En aquest article, sense pretendre donar definicions decisives, el que sí volem és donar notícia dels tipus més importants d'aplicacions d'Internet en els processos polítics, d'una manera ordenada.

II - LES APLICACIONS D'INTERNET A LA POLÍTICA SEGONS EL GRAU DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Amb aquest objectiu, creiem que és important disposar d'algun criteri clar que ens permeti, davant d'una experiència concreta d'aplicació d'Internet a la política, interpretar-la i classificar-la al si d'un esquema general. Un (o alguns) criteris que, també, davant d'un article sobre el tema, ens permeti aclarir la posició de l'autor i destriar el gra de la palla, puix que, dissortadament, a la literatura sobre Internet abunden més els epítets i les afirmacions grandiloqüents que la descripció honesta de la realitat.

L'esquema que proposem tot seguit agrupa les aplicacions d'Internet als processos polítics en 4 grans apartats, a cadascun dels quals donem un nom, absolutament provisional, per facilitar-ne la referència. Afegim al costat una petita frase sintètica, amb la característica principal definidora de cada grup.

- A - L'Administració Online.** Internet a l'Administració Pública sense participació ciutadana
- B - La Dem cràcia Electrònica.** Internet a l'Administració Pública amb participació ciutadana
- C - Ciberdem cràcia.** La societat civil reclama democràcia per Internet
- D - Ciberp der.** La societat civil passa a l'acció amb Internet

Els dos primers apartats, **(A i B)**, corresponen a aplicacions Internet, entorn d'una web o portal, creades a iniciativa i responsabilitat d'un govern o una Administració Pública i que estan encaminades, respectivament, a millorar l'eficiència de la democràcia **(A)** i a canalitzar i impulsar la participació dels ciutadans, des de l'AP **(B)**.

El tercer apartat, **(C)**, agrupa les iniciatives Internet, entorn d'una web o portal, creades, d'una banda, per partits polítics o personalitats polítiques i, de l'altra, per la societat civil (representada bé per alguna associació, grup d'interès, col·lectiu o persona individual). La característica comuna a totes les aplicacions d'aquest grup és la de què pretenen influir en els processos polítics al si de la dem cràcia representativa, tot i incloent també les que manifesten l'objectiu de complementar-la o superar-la, cap a la dem cràcia participativa, i amb mètodes de la dem cràcia directa.

Finalment, agrupem en un quart apartat, **(D)**, les nombroses i diverses iniciatives ciutadanes que utilitzen Internet per formar opinió i per promoure i coordinar accions directes (a nivells local, nacional o internacional) per influir sobre òrgans de govern i de l'AP i d'altres institucions de poder (econòmic i polític) al marge dels canals polítics instituïts, en la sinceritat i/o eficàcia dels quals no creuen.

Dediquem el que resta de l'article a descriure breument les aplicacions típiques de cada apartat.

II.A – L'Administració Online. Internet a l'Administració Pública sense participació ciutadana

Amb el nom de "G vernment nline" o "e-G vernment", adoptat per diverses institucions internacionals (entre les quals, la Unió Eur pea) i APs d'alguns països, hom es vol referir a un conjunt de pràctiques tendents, mitjançant l'ús de les tecnologies d'informació i les comunicacions (TIC) i, en especial, l'Internet, a millorar l'eficiència interna i les relacions de l'administració amb els ciutadans. El que no hauria de sorprendre és que és l'Administració Local (sobretot alguns Ajuntaments, de ciutats grans i petites²) la que ha desenvolupat amb més intensitat algunes de les aplicacions a què ens referim, degut sense dubte a la seva més gran sensibilitat i proximitat als ciutadans, i a la immediatesa de molts dels problemes.

² - Entre les quals Barcelona ha estat capdavantera a Europa. Per copsar l'amplitud de la informació i els serveis disponibles, podeu consultar la web www.bcn.es, a través de la qual els ciutadans de Barcelona poden realitzar interactivament més de 50 tràmits, des de demanar plànols urbanístics a fer el pagament d'impostos, passant per demanar el certificat de convivència (en base al Padró Municipal d'Habitants), per posar uns exemples.

Amb els diferents components de la política corresponent hom pretén articular sistemes que donin resposta eficaç a les demandes dels ciutadans entorn de dos temes-clau: la Transparència de la informació i la Prestació de serveis online.

Més concretament, per a una administració determinada, es tracta, amb base a un ús intel·ligent de les TIC i d'Internet, de la construcció d'una web (o bé d'un portal, que dona accés a un conjunt de webs interrelacionades), de:

- Facilitar al màxim l'exercici del dret d'accés a la informació pública (no solament materialitzada en documents oficials sinó també en documents de treball i estudis, projectes, etc.)
- Facilitar l'accés a la informació relativa als processos de presa de decisions, en les seves diverses fases, i també a la tramitació d'expedients administratius en curs (restringit als directament interessats).
- Facilitar la comunicació directa (via e-mail, p. ex.) entre el ciutadà i els responsables (polítics o funcionaris) de la gestió dels afers públics.
- Facilitar als ciutadans, empreses i entitats l'accés online a la prestació dels serveis de tot tipus de l'AP (certificats, llicències d'activitat i urbanístiques, fiscalitat, concursos i licitacions, etc.), inclosa la possibilitat de pagaments i transaccions financeres.

Cada un d'aquests components correspon, per ell mateix, a tota una política, obrint en conjunt l'oportunitat de desenvolupar un ventall de sistemes d'informació i software específic en àmbits administratius inter-relacionats, la qual cosa, d'altra banda, implica l'exigència tècnica d'introduir reformes que poden ser importants als circuits administratius. D'aquí es dedueix la importància de la coordinació entre administracions anàlogues per a compartir esforços i integrar resultats.

Comprent-ho així, la Comissió Europea ha endegat una sèrie de programes en aquests temes. En termes generals, el "*g vernment nline*" és un dels temes prioritaris del *Pla d'Acció e-Eur pa* ³, però, tot i les nombroses aplicacions de les TIC i d'Internet als problemes de les APs, no es preveuen accions concretes pel que fa a la participació ciutadana pròpiament dita.

Aquest "oblit" dels aspectes pràctics de la participació ciutadana no és exclusiu, ni molt menys, de la Comissió Europea; al contrari, és més aviat un tret general de les polítiques Internet de les APs, que deixen per més endavant l'estudi dels mètodes possibles de participació efectiva dels ciutadans.

Tot i així, no es pot minimitzar la importància per als ciutadans de les aplicacions *d'Administració Online* que, en l'àmbit estrictament administratiu, els hi poden fer realment la vida més fàcil, i que poden, a més, incloure criteris per a fer realitat la igualtat d'oportunitats, si aquesta és la política de l'AP.

D'altra banda, una bona política d'accés a la informació, que faci més transparent la gestió pública, és una condició necessària, si no suficient, per què el ciutadà, ben informat, estigui en condicions de participar, amb una opinió fonamentada sobre el tema a debat o en qüestió.

Ara bé, fins i tot una bona política de comunicació, que organitzi al si d'una web de l'AP fòrums i chats per a debatre aspectes de la seva política i gestió, trobarà ràpidament els seus propis límits, si no està emmarcada en una política activa d'impuls a la participació o, al menys, no constitueix una resposta sincera a la pressió ciutadana. En absència d'aquestes condicions, els debats es faran en el buit, no hi haurà estímuls prou forts per què els ciutadans hi diguin la seva, ni garanties i esperances de que fer-ho serveixi per a quelcom més que perquè l'AP en qüestió es pengi la medalla d'apertura a la societat.

Fins i tot, la possibilitat d'enviar missatges per e-mail a un responsable polític d'una AP pot no ser prou interessant si no hi ha garantia de resposta o, al menys, publicitat a la web del missatge, sense censura. La traducció del joc net a Internet en termes d'un conjunt de normes objectives i consensuades que garanteixin l'intercanvi honest d'opinions en un debat és una tasca pendent,

³ - Vg. www.europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/action_plan/egov/index_en.htm.

però que admet aproximacions provisionals de graus diversos. Només cal la voluntat sincera de participar i de fer participar, i admetre els riscos inherents a un debat obert.

Subratllem, finalment que, en les aplicacions d'Internet d'aquest grup **A**), la iniciativa del ciutadà es limita a aprofitar els canals oferts per l'Administració, sense que hi hagi pròpiament participació en les decisions públiques, com succeeix en les del grup **B**) següent.

II.B – La Democràcia Electrònica. Internet a l'Administració Pública amb participació ciutadana

Entenem per aplicacions Internet de "*Democràcia Electrònica*" (o "*Democràcia Digital*" e-*Democracy*) aquelles en les què hi ha al menys un intent efectiu d'oferir canals per a la participació dels ciutadans en la presa de decisions de les APs, diferenciant-se així de les del grup **A**).

El camp d'aplicacions possible és molt gran i variat i reposa, com una condició necessària però no suficient, sobre el desplegament d'aplicacions del grup **A**), en especial, l'accès efectiu a la informació puntual relativa a les diferents fases d'un procés de presa de decisions, però anant més enllà, afegint-hi ara la possibilitat per al ciutadà d'intervenir-hi.

Les *webs parlamentàries*, pel fet d'estar íntimament lligades als processos legislatius, són les que es troben en millor situació per a oferir vies de participació als ciutadans, més enllà de la informació textual sobre els debats parlamentaris. Dues són normalment les vies ofertes. La primera consisteix en poder enviar per *e-mail* comentaris sobre un projecte de llei (o alguna de les formes de moció establertes) i/o sobre les posicions dels grups parlamentaris, dirigits a la comissió corresponent o personalment a algun parlamentari concret. La segona pot consistir en què un ciutadà (o col·lectiu) pugui enviar a través de la web textos d'esmenes a un projecte, però que no podran ser oficialment admesos, a menys què un grup parlamentari els avaluï i se'ls faci seus.⁴

Pel que fa a les APs, un estudi realitzat sobre les webs governamentals de 192 països ha posat de manifest la lentitud i exagerada prudència amb les què progressen les aplicacions Internet (tant del grup A com del B), en les què són els governs els que han de prendre la iniciativa i assumir els costos de tota mena que se'n deriven. I no ens referim només als costos econòmics directes (que poden ser importants), sinó també als derivats de la necessària reorganització administrativa encaminada a l'adaptació dels procediments administratius a les característiques i exigències de la prestació de serveis per Internet (pel que fa als horaris, p. ex.) i també, cosa no menys important, a les possibles modificacions legals dels processos administratius per a admetre validesa jurídica al funcionament per Internet.

També pel que fa a la incorporació de vies de participació ciutadana, l'Administració Local té encetades diverses experiències.⁵

Ara bé, per tal que la implementació d'aplicacions de què parlem sigui possible i la participació ciutadana efectiva, no n'hi haurà prou amb la simple aplicació d'Internet als mateixos processos administratius ja existents, sinó que **seran necessaris probablement canvis i modificacions legals**, més o menys importants, per a tenir en compte l'especificitat del tractament digital per Internet i per a donar-li carta de natura en el procés. Per posar un exemple, no n'hi haurà prou que un ciutadà trameti el text d'una esmena a una web parlamentària, esperant que algun partit la faci seva. Caldrà establir les condicions en les què aquesta esmena (a través de la seva acceptació formal a Internet per un nombre suficient de ciutadans) sigui considerada legalment una esmena a la llei en qüestió.

⁴ - Com ara ja podem fer els catalans a la web del Parlament de Catalunya www.democraciaweb.org realitzada i mantinguda sota els auspicis de la *Fundació B fill*.

⁵ - Esmentem, p. ex. l'Ajuntament d'Issy-les-Moulineaux, a França. I el projecte CONSENSUS de 9 ajuntaments catalans, segons conveni signat recentment entre la *Fundació B fill*, l'*Institut Català de Tecnologia (ICT)* i *L. Calret*.

Veiem també que la **participació ciutadana via Internet requerirà la constitució d'agrupaments o col·lectius**, bé siguin permanents (com les associacions de veïns en una ciutat o les Associacions de consumidors o bé les creades entorn d'alguns interessos concrets) o esporàdiques o puntuals, que hauran de ser reconegudes com a parts interessades, en funció de què compleixin els requisits legals per a fer-ho. D'alguna manera, podem considerar-les una extensió de les possibilitats actuals de presentació de projectes de llei d'iniciativa popular, pel que fa a l'acció legislativa. Però el camp és molt més ample i nombroses les possibilitats de millora, si recordem la forma i les dificultats amb les que topen les Associacions de veïns quan intenten, p. ex., participar en el disseny d'una remodelació urbana.

Resumint, **rec neixement dels subjectes socials habilitats per a intervenir i regulació dels procediments i normes per a fer-ho són exigències per què el procés de participació (sigui per Internet en la realitat física) pugui tenir lloc**. La complexa reglamentació de la participació dels ciutadans de Porto Alegre⁶ dona una idea de la mena de normatives a què ens referim i que caldrà definir quan hom vulgui fer intervenir Internet.

Un component necessari del procés, i previ a la participació pròpiament dita, és el del **debat**, és a dir, l'aclariment progressiu de les diferents alternatives tècniques i opinions sobre el tema en discussió (naturalment via Internet), l'objectiu del qual hauria de ser el d'arribar a definir oficialment un petit nombre d'opcions polítiques, entorn de cadascuna de les quals s'aplegarien, manifestant el seu acord, els ciutadans i grups o associacions que les defensen i que, en el procés de participació pròpiament dit, podran fer campanya per una o altra, sempre via Internet. El grau en què la decisió final per una o altra solució podrà ser marcada o influïda pel consens popular així establert constituirà la prova de foc del grau de participació democràtica del sistema.

En aquest grup **B**) incloem els sistemes de **votació electrònica per Internet**, de la què hi ha hagut a hores d'ara moltes experiències, al menys parcials i experimentals⁷. En aquests casos, l'ús d'Internet, tot i ser optatiu es situa al si d'un procés legal puntual que involucra a tota la població, com és el d'una votació en unes eleccions parlamentàries generals o locals. Com en tota votació democràtica, caldrà garantir, d'una banda, la identificació personal del votant (p. ex. amb la seva "signatura digital") i, de l'altra, l'absència d'interferències, assegurant el control directe sobre el procés informàtic per part de la comissió oficial de control electoral corresponent. El caràcter optatiu de les votacions actuals per Internet vé determinat pel fet que només una part de la població està en disposició material, avui dia, d'intervenir via Internet.⁸

D'altra banda, una darrera dificultat es presenta quan ha d'intervenir més d'una Administració per la culminació d'un procés, com sovint succeeix, cosa que obliga a una col·laboració molt estreta entre totes elles. De les dificultats de fer-ho n'és testimoni el fet que, malgrat els estudis i esforços de coordinació entre les APs iniciats fa anys a nivell espanyol⁹ i català¹⁰, tot just som a les beceroles.

II.C – Ciberdemocràcia. La societat civil reclama democràcia per Internet

⁶ - La xarxa "Démocratiser Radicalement la Démocratie" segueix de prop l'experiència de pressupostos participatius de Porto Alegre (www.budget-participatif.org). Vg. També la web de Porto Alegre (www.portoalegre.rs.gov.br/Op/default.htm)

⁷ - La primera experiència de vot per Internet va tenir lloc a Minnesota, als EEUU el 1994.

⁸ - La Comissió Europea prepara un prototipus de vot per Internet, *e-Voting*, que desenvolupa *CyberVote* (Vg. www.eucybervote.org). I el govern d'Euskadi té preparat un sistema de votació electrònica (bé que no per Internet) (Vg. www1.euskadi.net/botoelek/indice_i.htm)

⁹ - Centrats ara en el "Plan INFO XXI", amb els projectes CERES, per l'IRPF per Internet, i CIRCE, per les tasques administratives per a la creació d'empreses. Vegeu el capítol "Administración Electrónica" (www.info21.es/strc_d.htm). Hom preveu també un DNI electrònic, provist d'un chip amb la signatura electrònica incorporada.

¹⁰ - Aquest mateix mes de juliol 2001, la Generalitat de Catalunya i LOCALRET (que agrupa gairebé tots els municipis catalans) han signat el conveni "Administració Oberta", l'objectiu del qual és l'establiment de la infraestructura institucional, normativa i tècnica per a fer possible la realització de tràmits per Internet de manera integrada entre les administracions.

Com podem definir d'alguna manera, en relació a la política, el munt d'aplicacions Internet (webs, webzines, llistes de notícies, fòrums, etc.) que constitueixen el producte de la voluntat d'alguns dels components de la societat civil, creades per a fer propaganda, defensar els seus interessos, prestar algun servei públic o, simplement, intercanviar informació sobre algun tema?

Mirem de més aprop de quina mena de col·lectius parlem.

a) - D'entre els col·lectius i/o institucions de la societat civil que prenen la iniciativa de crear una web, comencem per destacar **els partits i els polítics**, que són actors de la vida política per dret propi, i poden utilitzar (i utilitzen cada vegada més) Internet com un mitjà de propaganda partidària i ideològica, i que constitueixen un primer sub-grup.¹¹

b) - Al costat d'aquests, trobem un segon sub-grup, important i nombrós, format per les webs **d'associacions l'objectiu de les quals és polític**, i que han estat creades específicament per a debatre els problemes de la democràcia, o per a construir opinió i, en definitiva, per exercir pressió a favor d'una renovació de la democràcia en un sentit més participatiu. Són els defensors de reformar la *democràcia representativa* per a convertir-la poc a poc en una **democràcia participativa**, convençuts que només la pressió exercida des de fora pels ciutadans pot forçar la reforma del sistema. Ampliar la visibilitat del debat sobre un tema fins a aconseguir que els poders constituïts l'inclouin a la seva agenda és, p. ex., l'objectiu dels anomenats "*Electronic Town Meetings*" (com fou el cas a Calgary, Canadà, sobre l'eutanàsia) o d'altres mètodes que es van experimentant arreu.¹²

Hi trobem també les webs d'aquells que no confiant ja en què els representants electes (o, simplement, el poder) prenguin decisions en pro de l'interès general, preconitzen mètodes de **democràcia directa**, per la qual pretenen que els ciutadans exerceixin el poder decisor sobre qualsevol tema, i de manera continuada, sobretot per la via de referèndums (amb un "sí" o un "no") o de votacions específiques, convertint la política en una mena de plebiscit permanent. D'aquesta manera, als electes no els hi quedaria sinó la tasca de definir els termes de la votació, proposant i posant a debat les alternatives i, naturalment, també l'organització tècnica que garanteix la correcció del procés. Califòrnia és, probablement, el país on, de manera repetida, més s'ha utilitzat el mètode de sotmetre a votació per referèndum nombroses qüestions. Val a dir que, fins i tot a Califòrnia, on la proporció de població connectada a Internet és de les més altes del món, el vot per Internet en els referèndums era només una opció possible, i no en tots els casos.

En qualsevol cas, cal tenir en compte que la multiplicació de votacions generals decisòries exigeixen una conscienciació política molt alta de la ciutadania, la qual haurà d'estar molt ben informada, i que haurà hagut de reflexionar i debatre a bastament sobre tots els aspectes de la qüestió, per tal que el seu vot pugui ser realment informat i reflexiu. Em sembla que aquesta exigència és com un peix que es mossega la cua, perquè si la ciutadania fos així d'il·lustrada, segur que exerciria un control sobre el sistema tal que el poder no tindria més remei que ser totalment transparent i actuar honestament, i aleshores ja no caldria l'enrenou de la democràcia directa.

c) - Ara bé, augmentar el nivell d'informació i la conscienciació política de la ciutadania esdevenen objectius saludables en qualsevol circumstància. D'aquí la importància d'un tercer subgrup, constituït per les webs mantingudes per les **xarxes ciutadanes**, que poden ser molt diverses, però que tenen en comú la intenció de contribuir a la millora de les relacions entre ciutadans i societat i, per tant, també de la vida política, sobretot local.¹³ Una altra mena semblant de webs és la que fa de suport de les **comunitats virtuals**, constituïdes entorn d'un centre d'interessos

¹¹ - Se'n poden trobar enllaços a les webs polítiques de Catalunya a *democraciaweb* (www.democraciaweb.org) i d'Espanya a *politicsweb* (www.politicsweb.com)

¹² - De fet, aquest mètode de participació a iniciativa ciutadana, no és més que un dels 20 que en té inventariats *Policity* a la seva web www.policity.com/CP/Public_Library/glossary.htm.

¹³ - Seguint les petjades de la primera, *Seattle Community Network*, se n'han creat 6 a Barcelona (www.bcn.es/catala/particip/clpartic.htm) i a d'altres llocs (*Tinet* a Tarragona) (www.tinet.org).

comuns.¹⁴

d) - Per acabar aquesta petita llista de webs de la ciberdemocràcia, no podem deixar de recordar l'existència de les molt nombroses webs promogudes per institucions públiques, para-públiques i privades: sindicats, col·legis professionals, cambres de comerç, ONGs i associacions de tota mena (de consumidors, ecologistes, de barri, econòmiques, europeïstes, etc.), a les que cal afegir tot el món editorial i dels mitjans de comunicació.

En conjunt, formen el teixit bàsic de la societat civil d'un país, i constitueixen un indicador de la puixança i independència de la seva opinió pública.

Sense que es pugui afirmar que en conjunt exerceixen un paper directament polític, la seva influència en els moments en què hi ha algun tema a debat a la societat (inseguretat, immigració, p. ex.) pot ser molt important.

Finalment, per a respondre d'alguna manera a la pregunta formulada a l'iniciar aquest apartat, direm que *les webs i aplicacions Internet de la ciberdemocràcia tenen en comú, malgrat l'eventual insatisfacció sobre el funcionament de les democràcies (el "dèficit democràtic") l'esperança de la seva reforma mitjançant la pressió ciutadana, especialment a través de la continuada.*

II.D – Ciberpoder. La societat civil passa a l'acció amb Internet

Sense que hi hagi solució de continuïtat amb els components socials del grup anterior (*Ciberdemocràcia*) pel que fa a la seva especialitat, vull referir-me en aquest grup, amb el nom de **Ciberpoder**, al conjunt de webs creades per aquelles associacions i xarxes virtuals que "passen" dels poders democràtics constituïts i preconitzen l'acció directa i la desobediència civil.

Entre aquestes, són conegudes moltes ONGs que utilitzen Internet com a base per a les seves tasques solidàries amb el Tercer món, particularment importants en moments d'emergències humanes i catàstrofes naturals.

També n'hi trobem d'altres, deixant a banda les d'adscripció anarquista o àcrata, que (com veïem a la Part I de l'article) han arribat a la convicció **que la deriva ultraliberal de la globalització és responsable de catàstrofes humanes i econòmiques a nivell mundial**. La qual, en forma de pensament únic, vehiculat per les organitzacions supra-nacionals econòmiques (FMI, OMC, Banc Mundial): en primer lloc, provoca greus problemes de desigualtat creixent entre països rics i pobres; en segon lloc, deixa el món sense cap control democràtic i en mans dels grans poders oligopòlics i financers especulatius (l'anomenat "mercat"); i, en tercer lloc, redueix el poder dels governs sobre l'economia dels seus propis països.

I, així, davant de la impotència i/o inacció dels governs democràtics (de qualsevol adscripció ideològica) han estat uns centenars d'ONGs, associacions i xarxes (mal anomenats "anti-globalització") els que han passat a l'acció, fent sentir la seva veu cada vegada més fort, de Seattle a Gènova¹⁵, denunciant problemes i elaborant propostes. Propostes dirigides, p. ex. a la regulació de les transaccions financeres internacionals (*Taxa Tobin*), la condonació del deute extern i la potenciació de l'ajuda al Tercer Món, etc.¹⁶ El que m'interessa subratllar ara és el paper jogat per Internet, que ha estat fonamental, tant en les fases de recollida d'informació, reflexió, estudi i debat, com en la de concertació i organització de les accions i manifestacions que, pel seu abast territorial i urgència, haguessin estat impossibles sense Internet.

¹⁴ - Com podria esdevenir, p. ex. la comunitat de catalans de l'exterior, aconseguint així passar del concepte de la "Catalunya Exterior" a la seva realitat social, tot i ser virtual.

¹⁵ - No és aquest el lloc per analitzar i denunciar les responsabilitats pels fets violents que s'hi han barrejat, a la gravetat dels quals no sembla aliena l'estratègia provocadora de les policies.

¹⁶ - Vegeu, p. ex. la web d'ATTAC (*Associació per una Taxa Tobin des Transaccions Financières per l'Aide aux Citoyens*) (www.atac.org)

Pel que fa al futur, res no pot ser el mateix després de Gènova. I no em referixo als aspectes circumstancials de les properes reunions dels "grans", sinó a la conscienciació que sembla ja s'està produint en els responsables polítics de tot arreu, al menys els de l'esquerra més sensible, en el sentit de posar sobre la taula tota una sèrie de temes, incòmodes i greus. En això crec que podem ser optimistes. En canvi, sobre la possibilitat de què trobin camins de solució, no ho crec gens, al menys **mentre no es plantegi, ni que sigui en forma progressiva, la necessitat d'un control democràtic col·lectiu al nivell dels problemes del món (un govern mundial? i per què no?)**.

NOTA FINAL

Sóc conscient de les mancances i limitacions d'aquest article, que no ha fet sinó passar per sobre de les múltiples possibilitats d'Internet en relació amb la política i, especialment, com diu el subtítol, de la seva contribució a la millora de la democràcia, en uns moments, canviants, complexos i convulsos, com els que ens ha tocat de viure.

No hi ha dubte que Internet, en la seva forma actual o, més probablement, sota altres formes de xarxa, més perfeccionades i usables¹⁷, no solament continuarà influïnt sobre les relacions socials i polítiques dels ciutadans, individualment i col·lectiva, amb els poders de tota mena, a nivells cada vegada més alts, sinó que, probablement, acabarà modificant profundament la forma en què es constituirà i s'exercirà el poder a les democràcies. Res està, però, escrit sobre el signe d'aquella forma, que podrà haver derivat cap a un autoritarisme control·lador tipus "*Big Brother*", en el lloc d'una democràcia realment participativa, amb una ciutadania informada, oberta i solidària.

De què el futur s'encamini cap a una o altra possibilitat en serem tots responsables. Perquè **tots podem, al menys, estar ben informats sobre el nostre entorn, des de l'immediat al més llunyà, gràcies a Internet** i, sobretot, gràcies als milers de ciutadans de bona fe que s'esforcen a fer-nos a mans la bona informació que ens cal, naturalment via Internet.

Arenys d'Empordà, agost 2001

FONTS RECOMANADES

L'associació *Teledemocracy Action News* i la web *TAN + Network*, engegada per Ted Becker (un convençut que la democràcia directa està a l'abast gràcies a les TIC), difon un webzine i documentació que es pot trobar a la web www.auburn.edu/tann, i que dona pas a 7 webs relacionades.

Els treballs del grup de recerca *Democracy and Internet Workshop*, de la Universitat de Pennsylvania, es poden trobar a la pàgina www.sas.upenn.edu/~eumansky/net.dem.htm

A la web www.e-democracy.org/do, de Steven Clift (pioner de Minnesota) trobem el webzine "*Democracy Online Newswire*" i l'enllaç al seu llibre *E-Democracy Book*.

¹⁷ - Utilitzo aquest terme en el sentit de l'anglosaxó "*usability*", és a dir, en el de la comoditat i facilitat d'ús dels sistemes d'informació.

El número de gener 2001 de *Communications of the ACM* (*Association for Computing Machinery*) és un número monogràfic sobre *e-democracy*, amb articles de síntesi de reconeguts professionals de la informàtica. La web de l'ACM és www.acm.org, però l'accés a la seva *Digital Library* està subjecta a subscripció.

A França, trobem l'associació *e-Politeia*, que manté la web www.abc-politique.com, amb notícies i comentaris sobre la renovació democràtica.

També a França, segueixen el tema *NetPolitique* www.netpolitique.net i la xarxa europea VECAM (www.VECAM.org), amb molts enllaços.

Ja hem dit que la Comissió Europea manté com a prioritari el tema del "governament en línia" i prepara una conferència sobre *e-governament* per al 29-30 de novembre 2001: Vegeu www.europa.eu.int/comm/information_society/europe/action_plan/egov/index_en.htm

Però la manera més còmoda de mantenir-se al corrent sobre Internet i Democràcia és consultar i subscriure's a la web www.democraciaweb.org. Efectivament, la *Fundació Jaume B. Vil*, sota l'impuls del seu nou director, Jordi Sánchez, ha estat a la base d'algunes experiències relacionades amb la democràcia electrònica a casa nostra, p. ex. (la creació i manteniment d'aquella web en col·laboració amb el *Parlament de Catalunya*, i el projecte *CONSENSUS*, del que ja he parlat en una nota). Per al seguiment del tema, és útil l'apartat "papers" de *democraciaweb*, on es seleccionen documents i enllaços, a més d'extractes del llibre *Electrònic Governament* (de Sánchez i Torras, en vies de publicació).

Finalment, l'associació *Fem Via* (associació independent per a la renovació de la democràcia) per la seva banda, manté la web www.metapolis.com/femvia, amb notícies i documents sobre el tema. Aquesta web, en procés de redisseny, (en el què participa l'autor d'aquest assaig) donarà una nova importància al tema d'Internet a la Democràcia.

Nota – El text d'aquest article, en suport digital, serà consultable a la web FIEC (www.nexica.com/fiec), enriquit amb referències, documents addicionals i enllaços a webs d'Internet